

**POLITICA INTERNĂ A DOMNITORULUI
ALEXANDRU IOAN CUZA**
(clasa a IX-a, cursul „Istoria modernă a României“)

Problematica lecției

I — *Condițiile externe și interne ale domniei*¹

II — *Etapele domniei lui Alexandru Ioan Cuza*

A. Desăvîrșirea unirii 1859—1862

1. Obiectivele politicii domnitorului

a) pe plan extern: recunoașterea dublei alegeri și a unirii depline de către Puterile garante.

b) pe plan intern: desăvîrșirea unirii administrative, economice și politice a celor două Principate.

2. Recunoașterea dublei alegeri

a) rolul misiunilor diplomatice speciale, trimise de domnitor în capitalele europene.

b) Conferința Puterilor garante — Paris — 27 martie 1859²

3. Măsuri pentru desăvîrșirea unirii

a) stabilirea capitalei la București

b) unificarea serviciilor de vamă, cursului monedelor și administrațiilor de telegraf.

c) unificarea forțelor armate³

d) unificarea legilor și a regulamentelor administrative; rolul Comisiei Centrale de la Focșani; introducerea noii ordini burgheze⁴

4. Acțiuni politice și diplomatice pentru încheierea procesului de centralizare și pentru recunoașterea unirii depline de către marile puteri.

a) memoriul adresat de domn Puterilor garante și Porții.

b) vizita lui Al. Ioan Cuza la Constantinopol — septembrie 1860.

c) Conferința de la Constantinopol — septembrie 1861; recunoașterea unirii depline de către sultan⁵

d) formarea primului guvern unic la București — 22 ianuarie 1862, sub președinția lui Barbu Catargiu.

e. deschiderea lucrărilor Adunării României — 24 ianuarie 1862.

B. Epoca marilor reforme 1862—1866

1. Frământări sociale — mișcarea țărănească condusă de Mircea Mălăeru.

2. Reforma agrară propusă de guvernul Barbu Catargiu; asasinarea primului ministru.

3. Principalele reforme ale guvernului Mihail Kogălniceanu — 11 octombrie 1863—26 ianuarie 1865.

a) secularizarea averilor mănăstirești — 13 decembrie 1863⁶.

b) proiectul de reformă agrară — martie 1864; lovitura de stat de la 2 mai 1864.

c) Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris⁷.

d) Legea rurală — 14 august 1864⁸.

e) Legea instrucțiunii publice — 25 noiembrie 1864⁹.

f) Codul civil și penal 2/14 și — 4/16 decembrie 1864¹⁰.

4. Alte legi de organizare a diferitelor sectoare ale vieții naționale: Legea pentru organizarea puterii armate, Legea ce stabilea autocefalia bisericii orto-

doxe române, Legile de organizare administrativă, judecătorească, financiară, Legea pentru introducerea sistemului de măsuri și greutateți metrice, Legea Cămelor de Comerț, Legea de expropriere pentru utilitate publică, etc.¹¹

5. Concluzie.

Comentariu istoric

1. Unirea politică realizată prin dubla alegere a lui Al. I. Cuza la 24 ianuarie 1859, a avut ca urmare imediată formarea unui stat cu o autonomie lărgită, dar, sub suzeranitatea Porții și garanția colectivă a Puterilor europene ca și cu obligația de a respecta Convenția de la Paris. Opera reformatoare, obiectiv necesară în cadrul tinărului stat, era însă incompatibilă cu interesele Puterilor garante și cu conținutul Convenției de la Paris. Aceasta deoarece Turcia dorea să-și mențină suzeranitatea, iar Austria și Rusia urmăreau să-și prelungească stăpînirea asupra teritoriilor românești. În același timp, chiar statele favorabile unirii cereau respectarea Convenției din 1858 deoarece astfel își asigurau o serie de avantaje economice, ca și posibilitatea amestecului în treburile interne ale Principatelor. În această conjunctură orice măsură internă stîrnea reacții internaționale, iar domnitorul trebuia să aibă în vedere interesele marilor puteri, să prevadă implicațiile fiecărei reforme, să folosească judicios contradicțiile dintre Puterile garante pentru a promova interesele naționale. Ca urmare acțiunea reformatoare inițiată și înfăptuită de Alexandru Ioan Cuza a îmbrăcat forma unei lupte continue, în cadrul căreia domnul a folosit diverse mijloace: tratative concesii, acțiuni de forță și mai ales, așa numita politică a „faptului împlinit”.

Pe plan intern dificultățile și adversitățile erau la fel de mari: contradicțiile dintre țărănime și moșierime se adînciseră, forțele progresiste erau divizate, forțele reacțiunii erau încă puternice și primeau sprijin extern, stipulațiile electorale ale Convenției de la Paris micșorau influența politică a elementelor progresiste, economia se resimțea de pe urma crizei din 1857—1858, toate acestea generînd o acută instabilitate politică. Domnul va trebui să facă față și acestor dificultăți, găsind soluții personale, originale, care i-au evidențiat puternica personalitate.

2. Dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza a reprezentat, de fapt, o încălcare a prevederilor Convenției de la Paris. Chiar dacă Franța, Rusia, Sardinia, Prusia, Anglia au acceptat-o, Turcia și Austria nu au fost de acord de la început. Domnul, prevăzător, a declanșat o amplă acțiune diplomatică, ce s-a finalizat prin convocarea unei noi Conferințe a Puterilor garante la Paris la 27 martie 1859. Cu excepția Turciei și Austriei, celelalte puteri au recunoscut pe Alexandru Ioan Cuza ca domn al Principatelor unite, pe timpul vieții sale. Izbucnirea războiului franco-sardo-austriac, în aprilie 1859, a făcut ca și Austria să recunoască dubla alegere, iar după mai multe tergiversări, în august 1859 se va obține și recunoașterea Turciei.

3. În domeniul militar, folosindu-se și unele stipulații ale Convenției de la Paris, s-a procedat, încă din vara anului 1859, la stringerea laolaltă a celor două armate în tabăra de la Florești, s-au luat măsuri de unificare a uniformelor, s-a creat un stat major unic, s-a uniformizat instrucția, s-au unificat intendențele și administrațiile militare, a fost numit un singur ministru de război — generalul Emanoil Florescu și cînd s-a organizat un regiment de geniu, acesta a fost alcătuit dintr-un batalion muntean și altul moldovean. Comanda supremă a întregii armate a revenit domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

4. În anii 1859—1861 Comisia Centrală de la Focșani a elaborat aceleași legi pentru Moldova și Muntenia, uniformizând legislația pentru ca în toamna anului 1861, Comisia Centrală de la Focșani să devină organ însărcinat cu unificarea legilor și a regulamentelor administrative.

5. În condițiile regimului impus de Convenția de la Paris, guvernarea lui Cuza întâmpina serioase greutăți. Pe linia de moderație prudentă folosită încă de la începutul domniei, Alexandru Ioan Cuza, a alcătuit în vara anului 1860 un memoriu, adresat Puterilor garante și Porții, în care erau evidențiate inconveniențele sistemului. În același scop, în toamna aceluiași an, domnitorul a întreprins o vizită la Constantinopol. Poarta dorea convocarea unei noi conferințe internaționale pentru a se discuta memoriul românesc. Datorită evenimentelor din Turcia, Conferința va avea loc abia în septembrie 1861 la Constantinopol. Tendința Porții de a impune noi clauze restrictive a provocat în țară o vie agitație. Nedorind să fie pusă din nou în fața „faptului împlinit”, ca și datorită presiunilor Puterilor ce sprijineau cauza românească, Poarta a fost nevoită să renunțe la restricțiile propuse inițial. Ea a recunoscut unirea deplină, dar numai pe timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, așa cum propusese Austria...

6. În anii care au urmat recunoașterii desăvârșirii unirii, domnitorul a trecut treptat, la înfăptuirea marilor reforme burgheze. Numirea lui Mihail Kogălniceanu în funcția de prim ministru la 11 octombrie 1863, a deschis perioada unei fructuoase colaborări între cei doi oameni politici, colaborare ce se va concretiza prin elaborarea celor mai importante reforme din această etapă. Dovedind abilitate și tact politic, primul ministru a deschis perioada marilor reforme prin prezentarea în fața Adunării a Legii de secularizare a averilor mănăstirești; știind că aceasta nu va întâmpina opoziția deputaților. Proiectul va fi astfel aprobat cu 93 de voturi pentru și 3 contra. Secularizarea se aplica atât mănăstirilor închinatăe cît și celor neînchinatăe. Se evita astfel caracterul discriminatoriu față de mănăstirile închinatăe, cu conducere grecească, cît și amestecul marilor puteri. Puterile garante erau puse din nou în fața faptului împlinit și cu toată opoziția puternică a Turciei, Rusiei și Austriei legea a fost pînă la urmă acceptată și de marile puteri. Dealtfel, bazindu-se pe sprijinul întregii națiuni domnul era hotărît să apeleze la rezistența armată pentru a impune recunoașterea legii. Ca urmare legea s-a aplicat în conformitate cu interesele naționale, suprafața secularizată reprezentînd 25,26% din teritoriul țării. Importantă prin consecințele sociale și politice, legea a fost considerată de Marile Puteri ca „un pas premergător proclamării independenței”.

7. Aducerea în dezbatere a reformei agrare a dus la izbucnirea unui violent conflict între guvern și majoritatea Adunării. A urmat dizolvarea Adunării, pe calea loviturii de stat. Poporului i s-a supus spre aprobare, prin plebiscit, Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris și o nouă lege electorală.

Statutul, de fapt, nu dezvoltă Convenția ci o modifică în sens autoritar, sporind drepturile puterii executive și micșorînd pe acelea ale puterii legislative. Domnul avea inițiativa legilor, elaborarea lor fiind înfăptuită de Consiliul de Stat, organ nou creat, format din specialiști numiți. Se institua un parlament bicameral format din Adunare, din care, făceau parte deputați aleși și Corpul

Ponderator (Senatul) ai cărui membri erau, unii de drept iar ceilalți, constituind majoritatea, numiți de domn. Tot el numea în fiecare an pe președintele Camerei.

Legea electorală lărgea dreptul de vot, împărțind alegătorii în două categorii: alegătorii direcți, cei care plăteau o contribuție de cel puțin 4 galbeni; știau carte și aveau vârsta de 25 ani și intelectualii și pensionarii cu un venit de cel puțin 2000 lei pe an. Alegătorii primari votau prin delegați și erau formați din contribuabilii de la sate care plăteau un impozit de 48 lei și cei de la orașe care plăteau între 80 și 110 lei impozit. Noua lege electorală însemna un mare progres față de cea anterioară, sporind considerabil numărul electorilor și permițând accesul larg al burgheziei la viața politică. Aplicarea acestor prevederi va modifica componența Camerei creîndu-se condiții pentru promulgarea legii agrare. Puse din nou „în fața faptului împlinit“, marile Puteri, în urma unei noi vizite a domnitorului la Constantinopol își vor da acordul, recunoscînd și Statutul lui Cuza și Legea electorală.

8. Întărîndu-și pozițiile în interior și în afară, neutralizînd opoziția internă printr-o domnie autoritară, domnitorul a putut trece la înfăptuirea reformei agrare.

Legea rurală promulgată la 14 august 1864 și aplicată după 23 aprilie 1865 prevedea desființarea clăcii și improprietărirea țăranilor. Aceștia erau eliberați de sarcinile feudale în schimbul unei răscumpărări plătibile în 15 ani. Legea îi declara pe țăranii proprietari pe pămîntul avut în folosință. Mărimea suprafeței varia în funcție de regiune și numărul de vite (după acest criteriu țăranii erau împărțiți în trei categorii: fruntași, mijlocași și pâlmași sau codași, fără vite). Pămîntul expropriat nu trebuie să depășească 2/3 din suprafața moșiilor. Văduvele „nevolnicilor“ și țăranii care nu fuseseră clăcași primeau numai locuri de casă și grădini, iar însurăteii erau improprietăriți din moșiile statului. Loturile primite nu puteau fi înstrăinate timp de 30 ani. Au fost improprietărite prin lege 463.554 familii de țăranii cu o suprafață totală de 1.810.311,2970 ha, ceea ce revine în medie aproape 4 ha de familie. 60.651 familii au primit numai loc de casă și grădină. Mai tirziu au fost improprietărite 48.342 familii de însurăteii cu o suprafață de 228.328,9727 ha. Cu tot caracterul ei limitat, legea a pus capăt dominației relațiilor feudale în agricultură și a deschis drum noilor relații capitaliste, accentuînd, în același timp, diferențierea țăranimii.

9. Pe lângă meritele deosebite pe care le-a avut Alexandru Ioan Cuza în domeniul politic și social-economic, el s-a remarcat și prin interesul și grija deosebită manifestată față de viața culturală în general și învățămînt în special. Prin legea instrucțiunii din 1864 s-au pus bazele învățămîntului elementar obligatoriu și gratuit atât pentru băieți cît și pentru fete și s-a extins învățămîntul secundar prin înființarea de gimnazii în principalele orașe ale țării. Legea a fost valabilă timp de 34 de ani, fiind una din legile cu cea mai mare durată din istoria noastră.

Alexandru Ioan Cuza s-a preocupat și de crearea și organizarea învățămîntului superior; în 1860 era inaugurată Universitatea de la Iași, în 1864 cea de la București, la care s-au adăugat o serie de școli speciale — Conservatoriile, școlile de bele-arte, Școala de silvicultură, Școala de poduri și șosele. La toate acestea se adaugă înlocuirea alfabetului chirilic cu cel latin. Cuza realiza astfel aspirațiile culturale ale generației de la 1848.

10. Codul civil promulgat la 4 decembrie 1864 și aplicat din 1866 era inspirat din Codul lui Napoleon, codul italian și din unele prevederi ale vechiului drept românesc. El cuprindea o serie de dispoziții progresiste: institua căsătoria

civilă și divorțul civil, prevedea modalități de acordare a drepturilor politice evreilor, etc.

Odată cu codul civil a fost elaborat și codul penal, care excludea pedeapsa cu moartea. Codurile desființau jurisdicția consulară și contribuiau la consolidarea statului și a societății burgheze.

11. Promulgată la 7 februarie 1864, legea de organizare a armatei a pus bazele armatei moderne. Conform acestei legi toți românii între 20 și 50 de ani erau adunați la arme, constituindu-se patru divizii dislocate în orașele București, Craiova, Iași, Galați. Domnul era comandant suprem al armatei. Pe linia apărării autonomiei și demnității țării se înscrie și legea ce prevedea autocefalia bisericii. Prin aplicarea ei se introducea conducerea de sine stătătoare a bisericii române, legătura cu Patriarhia din Constantinopole păstrându-se doar în domeniul dogmei. Înălții ierarhi erau numiți de către domn, în urma recomandărilor Consiliului de Miniștri.

Toate celelalte legi au dus la modernizarea statului român, la organizarea instituțiilor sale pe principii moderne, creînd condiții pentru obținerea independenței de mai târziu.

Indicații metodice

Conform programei, tema „Unirea Moldovei cu Muntenia, Constituirea statului național modern român” se predă în cinci ore. În primele trei ore se predă Unirea Moldovei cu Muntenia și în celelalte două Constituirea statului național modern român. În cele două ore cunoștințele pot fi astfel structurate — în prima oră se predă „Politica internă a domnitorului Alexandru Ioan Cuza” iar în cea de a doua Politica externă. Ultimii ani de domnie, Personalitatea domnitorului. Semnificația istorică a făuririi statului național român modern.

Scopul principal urmărit de profesor este acela ca elevii să înțeleagă caracterul și însemnătatea reformelor înlăptuite în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza.

Volumul mare de cunoștințe, ce trebuie transmis elevilor într-un număr de ore relativ redus, cere o pregătire atentă și putere de selecție din partea profesorului. Ca urmare predarea și verificarea se vor realiza pe parcursul întregii lecții.

Lecția poate fi prefațată de un comentariu al discursului rostit de Mihail Kogălniceanu cu ocazia alegerii lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al Moldovei. Se poate face astfel legătura cu noua lecție printr-o verificare frontală.

Din experiența acumulată, cred că metoda cea mai adecvată în predarea acestei teme este expunerea-prelegere, pe parcursul căreia se scrie planul tematic pe tablă, iar clasa este antrenată în discuție prin întrebări legate de cunoștințele dobândite anterior, prin întrebări problemă și prin interpretarea de documente și grafice.

Astfel, elevii vor fi solicitați să comenteze „Proclamația adresată sătenilor clăcași de Al. I. Cuza la 14 august 1864”, unele articole ale legii rurale din 1864, graficele ce ilustrează repartizarea proprietății funciare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, respectiv la 1860 și 1864. Comentarea și interpretarea lor corectă, sub îndrumarea profesorului, îi va conduce pe elevi la concluzii științifice, juste. Pe parcursul predării, elevii pot fi solicitați să răspundă la o serie de întrebări precum: Ce prevederi ale Convenției de la Paris împiedicau unirea de-

plină? Care vor fi obiectivele politicii interne și externe a lui Al. I. Cuza în primii ani de domnie? De ce recunoașterea dublei alegeri a fost urmată de măsuri pentru centralizarea statului? Se va cere elevilor să explice limitele dar și importanța principalelor reforme, caracterul lor. Pentru stimularea gândirii logice a elevilor se vor pune alte întrebări — De ce țărani, care au participat la dubla alegere a lui Al. I. Cuza s-au răscolit totuși în timpul domniei sale? De ce legea de secularizare a averilor mănăstirești constituie un pas spre independență? Cum explicați caracterul moderat al reformelor lui Cuza? etc. Tot prin întrebări ajutătoare elevii vor ajunge la concluzia finală a lecției și anume că: domnul a urmărit să pună în aplicare programul revoluției de la 1848, de aceea poate fi considerat un domn revoluționar; reformele au avut un caracter burghez-democrat moderat și au pus bazele statului român burghez modern.

Așa cum s-a mai precizat și în alte materiale lecția poate fi îmbogățită cu citate din publicațiile epocii, din telegramele adresate de țărani domnitorului, cu ocazia reformei agrare, din aprecierile făcute în presa străină, etc. Se pot introduce, deasemenea, elemente de istorie locală, ilustrații, poezii, etc.

Prof. RODICA NEACȘU

Liceul „Mircea cel Bătrîn“ Constanța

BIBLIOGRAFIE

- * * * *Acte și legiuri privitoare la chestia țăărănească* adunate de D. C. Sturdza-Scheoanu, București, 1907, seria I, vol. II, p. 733—947.
- Giurescu Constantin C., *Viața și opera lui Cuza Vodă*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, ed. Științifică, 1970.
- * * * *Istoria României*, București, Ed. Academiei, R.P.R., 1964, vol. IV, p. 313—397.
- Platon Gheorghe, *Istoria modernă a României*, București, Ed. Didactică și pedagogică, 1985, p. 179—198.
- Berindei Dan, *Reformele lui Al. I. Cuza*, în „Studii și articole de istorie“, XVIII, 1972, p. 25—31.
- Sendrulescu I. Gh., *Rolul lui Al. I. Cuza în înfăptuirea și desăvârșirea Unirii Principatelor*, în „Studii și articole de istorie“, XLIX-L, 1984, p. 114—121.
- Ene Elena, Smeu Georgeta, Bărbuleanu Rea Silvia, Ceacalopol Gloria, *Metodica predării istoriei României*, București, 1983.

MONARHIA HABSURGICĂ ÎN VREMEA MARIEI TEREZA ȘI A LUI IOSIF AL II-LEA (1740—1790)

(clasa a VII-a — 1 oră)

- I. *Situația Imperiului romano-german după războiul de 30 de ani.*
 - dezmembrarea sa în numeroase state.¹
 - apariția a două state mai mari, Austria și Prusia.
- II. *Formarea și expansiunea Imperiului Habsburgic.*
 - Inițial feudă a casei de Habsburg.²
 - Expansiunea sa prin războaie cu Turcia și Franța.³
 - a) 1529 — primul asediu, nereușit, al Vienei de către Soliman cel Mare.⁴
 - b) 1683 — un nou asediu al Vienei, început al războaielor austro-turce.⁵
 - c) 1683—1699 — Primul război, încheiat cu pacea de la Carlowitz.⁶
 - d) 1716—1718 — Al doilea război, încheiat cu pacea de la Passarowitz.⁷